

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

22. An servi Christianorum, qui in Tribunali S. Inquisitionis damnantur
tanquam Hæretici, remaneant ipso facto liberi? Et advertitur, auod
acquisita semel à servis liberat nunquam ad servitatem ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

De Seruis, seu Mancipiis. Resol. III. &c. 439

filiatio adoptiua esse non potest ex legibus, nisi ad ea iura, & emolumenta, quae haberet si esset verus filius legitimus; alioquin adoptio non erit, cum tota eius essentia consistat in acceptatione ad ea iura; ideo inseparabilis est adoptiua filiatio à libertate, quia seruus manens seruus, non potest esse haeres domini sui; at verò filiatio naturalis potest retinere totam essentiam, quae in aliquo physico consistit, sine acquisitione eorum iurium: non est ergo mirum, quod adoptio habeat maiorem vim ad reddendum liberum, quam filiatio naturalis in genere; quia adoptio includit voluntatem acceptandi ad ea iura, quam voluntatem filiatio naturalis non includit.

RESOL. XX.

An serui acquirant libertatem, si à Domino promittatur saltem in conscientia?

Et quid de eorum filiis eo tempore promissionis natis?
Ex p. 7. tr. 7. Ref. 55. alias 54.

§. 1. **H**æc questio potest saepius in praxi accidere & ad illam more suo doctè respondet P. Sanchez de Matr. lib. 7. disp. 24. n. 22. vbi ex multis probat promissionem inter dominum & seruum minime valere, quoad obligationem civilem, secus quoad naturalem, vt expresse habetur in l. Si id, quod dominus 64 ff. de conditione indeb. ibi, Si id quod dominus seruo debuit, manu suo soluerit, quamuis existiment ei aliqua teneri actione, repetere non poterit. Vbi Glossa, verb. in conditione, ait obligationem fuisse seruo in seruitute quaesitam. Et Bartol. ibi summat. eam l. sic dominus obligatur seruo naturaliter. Et n. 2. ait obligationem naturalem, cadere in seruum actiue, & passiue. Et Baldu. c. cum contingat, n. 30. concl. 2. de iureiur. explicat l. interpositas, in fine. C. de tran. sal. quæ decidit obligationem acquiri seruo de civili, secus de naturali.

2. Et idè post multa Sanchez sic concludit, Ex his ergo constat deberi naturaliter, & in foro conscientiae libertatem ancillæ à domino promissam: at quia tantum est promissio antequam manumittat, non erit libera serua: ac proinde nec filij eo tempore nati: tenebitur tamen ratione damni emergentis ea fidei violatione, donare libertate illos filios. In hoc enim damnum illarum est matri, & proli.

RESOL. XXI.

An seruis infidelis, vel hereticus, si conuertatur ad Fidem, acquirat libertatem?

Et an, si Dominus infidelis, vel hereticus simul cum seruo conuertatur ad fidem, perdat Dominium serui?
Ex part. 7. tract. 7. Ref. 41.

§. 1. **R**espòdeo quòd si infidelis vel hereticus habeat seruum infidelem, & hic conuertatur ad fidem, manet ipso iure liber, licet postea etiam dominus conuertatur ad fidem.

1. Nota quòd si simul cum seruo conuerteretur dominus ad fidem, non perderet dominium serui. Et ita tenet Sanch. in Opusc. tom. 1. lib. 1. c. 1. dub. 5. n. 4. cui adde Trullench. in Decal. tom. 2. l. 7. c. 2. dub. 8. n. 9.

RESOL. XXII.

An serui Christianorum, qui in tribunali S. Inquisitionis damnantur tanquam Heretici, remaneant ipso facto liberi?

Et aduertitur, quòd acquisita semel à seruis libertate, nunquam ad seruitutem pristinam redire possunt, etiam si eorum Domini ad Fidem conuertantur, & omnia bona illis restituantur.

Et obseruatur quòd, si seruis infidelis Dominum apostatantem à Fide, bono zelo inquisitoribus denunciauerit, & si nullibi inueniatur concessa illi libertas, certe illi danda est. Ex p. 7. tr. 7. Ref. 17.

§. 1. **N**egatiuam sententiam tenet Ioan. Andreas Francus Dominic. in c. quicumque, §. Illorum de heret. in 6. probatur hæc opinio ex c. cum secundum leges, de heretic. in 6. vbi omnia hereticorum bona ipso iure fisco addicuntur; nam cum nomine bonorum etiam serui contineantur, iuxta legem, Paulus §. ult. ff. de pignori. videtur inde sequi illorum dominorum seruos, qui de hæresi damnantur, ad fisco spectare, & libertatem non acquirere. Et hanc sententiam seruari in Inquisitione Lusitana testatur Fagundez de Iub. lib. 2. c. 6. n. 13.

2. Sed ipse meritò laudat Inquisitionem nostram Castellæ, quæ affirmatiue sententiæ adheret, & illam docet Sanctarellus de Heres. c. 37. dub. 3. Azorius tom. 1. lib. 8. c. 12. q. 7. Valquez in part. 2. disp. 169. c. 2. n. 12. Molina tom. 1. tr. 2. disp. 40. Pegna in direct. part. 3. comment. 168. Suarez de fide, & c. disp. 22. sect. 5. n. 6. Sanch. in summa tom. 1. lib. 2. c. 24. à n. 9. Simancha in Cathol. Iustit. tit. 6. l. 1. n. 8. qui addit cum Pegna, quòd si aliquis horum hereticorum post denunciationem sententiæ intra tempus gratiæ conuertatur, eique à Rege omnia illius bona concedantur! nihilominus Christiana illius mancipia donari libertate.

3. Probatur hæc opinio, Primò ex leg. unica, Cod. de Christ. mancip. & ex leg. Deo nobis §. his autem, Cod. de Episc. & Cleric. ex leg. Manicheos, Cod. de heret. ex c. 1. 2. & ult. de Iudæis, & Saracenis, ex c. mancipia, & c. fraternitatem dist. 54. & aliis iuribus; ad quæ licet respondeant Lusitani apud Fagundez, vbi supra, ipse, vt dixi, & meritò, non recedit à nostra sententia n. 43. vbi sic ait. Desidero maiorem pietatem in nostris auctoribus Lusitanis erga libertatem miserorum seruorum, maxime cum hæc libertas cedat in fidei Catholicae fauorem, in quo feliciores, & magis pios puto Doctores Castellanos, qui fauorem magis fidei & libertatis respiciunt, quam augmentum Regij fisci suorum Principum. Præterea deberent animaduertere. Primò, ipsi Doctores Lusitani, nec leges, nec sacros Canones pro prima sententiâ adductos, locutos fuisse cum aliqua restrictione, aut moderatione de illorum tantum hereticorum mancipiis, qui publicè cum suis bonis in sua hæresi vivebant inter Christianos, quales hodie in Germania, & Gallia multi permittuntur; sed locutos fuisse absolute, & vniuersim de Christianis mancipiis hereticorum: & vbi lex non distinguit, nec excipit, nec nos distinguere, aut excipere debemus, maxime quando leges loquuntur generaliter & absolute, vt notat Reinosus, obser. 21. n. 1. & patet ex l. de pretio, ff. de publican. & ex l. 1. §. & generaliter, ff. de legat. præstand. Secundò, deberent etiam animaduertere rationes primæ opinionis, quas ego puto fortiores, facere saltem rem dubiam, & probabilem pro vtraque parte, & in dubiis opinionibus, & pro vtraque parte probabilibus standum est verbis legis, & in fauorem libertatis, & fidei inclinandum. Sic Fagundez.

4. Et nostram sententiam præter Doctores citatos tenet Castrus Palau. tom. 1. tract. 4. disp. 5. punct. 36. n. 18. qui optimè obseruat, quòd si seruis infidelis dominum apostatantem à fide bono zelo inquisitoribus denunciauerit, etsi nullibi inueniatur concessa illi libertas: at certe danda illi est, præcipue si spes subfit facilis ad fidem conuertendum. sic Pegna, & Sanchez supra. Tandem aduerto acquisita semel à seruis libertate.

te, ad seruitutem pristinam nunquam redire: etiam si eorum dominus ad fidem reuertatur: & omnia bona illis restituantur, iuxta *c. vrgentes, de heret.* quia libertas quocumque modo data non reuocatur, l. 1. §. 2. *C. aduersus libertatem.*

rant, inuenies apud Machadam *rom. 2. l. 6. par. 7. §. 3. docum. 9. per totum.* Fagundez de *inst. lib. 2. cap. 6. Hurtadum de spuar. 1. difficultat. 22.*

RESOL. XXIII.

An serui, qui libertatem Roma in Capitolio acquirunt, illam pro toto Orbe acquirant? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 18.

§. 1. **A**D hoc dubium sic respondet Eminentissimus Cardinalis de Lugo *de inst. tom. 1. disp. 6. scilicet 4. n. 39.* Comparatur libertas per leges aliquorum locorum prout teste Rebello, in Gallia serui omnes liberi fiunt, ne pauperes indigenae fame premantur non inuenientes dominos, quibus inferuiant, si aliunde serui, & ancillae exterae alportarentur. Similiter extat Bulla Pij V. quae incipit, *Dignum & rationi congruum*, & est 17. inter eius bullas in *tom. 2. Bullar. & alia Bulla Pauli III. quae à Pio V. ibi citatur*, in quibus conceditur, & renouatur facultas Conservatoribus Urbis Romae, ut quoscumque captiuos Christianos iam factos, ad dictos Conservatores pro libertate confugientes, & libertatem proclamantes liberare possint, eosque sic liberos factos pro liberis hominibus, & Romanis Ciuiibus vbique terrarum habendos esse decernitur. Quod privilegium in vsu est hodie in Vrbe; suspicor tamen quod extra Territorium & dominium temporale Pontificis non habeatur de facto rata illa libertas: sed domini, ubi primam inueniant seruos suos extra illud Territorium, eos sibi in pristinam seruitutem reuocant ita enim à fide dignis accepi, qui diu in hac Curia versati sunt. Ita Eminentissimus de Lugo.

RESOL. XXIV.

De aliis modis, quibus serui acquirant libertatem. Ex p. 7. tr. 7. Ref. 16.

§. 1. **P**rimus est per domini manumissionem siue dominus gratis, siue ex pretio, & conuentione seruum manumittat. Secundus est, si dominus, vel alius eo sciente, nec contradicente, vel post factum approbante, infantem seruum exponat, quod idem est, si aegrotum seruum derelinquat, ei que alimenta non prebeat, in quibus casibus non incidit seruus in dominium illius qui eius derelictus, vel expositi curam suscipit. Vide *c. unicuique, de infantibus, & languidis expositis l. 2. §. 3. C. cod. tit. ult. ff. pro derelicto, & l. unica, §. sed scimus. C. de latina libertate tollenda.* Tertius modus est, si à domino Iudeo, vel infideli circumcidatur *ex c. multa §. 4. dist. 8. c. plerique de consecr. dist. 4.* Quartus modus si seruum suum aliquis heredem instituat, vel tutorem filio suo relinquat, nam eo ipso censetur concedere ei libertatem, ut constat *ex lege penulti. in princ. C. de necessariis seruis heredibus instituendis. §. idem quoque iuris, Inst. quibus ex causis manumittere non liceat, & ex princ. Inst. qui testamento tutores dari possunt.* Quintus modus est si vir solutus, & nullo alio impedimento ligatus ancillam etiam solutam, quam possit in vxorem accipere, habuit ut concubinam vsque ad mortem, tunc enim si n. h. de Ancilla, & filius ex ipsa habitus dixit, liberi manet *ex l. ultima, C. communia de manumissionibus.* Ad quod privilegium duo requiruntur, nempe, quod non dimiserit Ancilla turpem vsum ante mortem, & quod filij nati non sint ex concubitu damnato, sed ex soluto & soluta. Hos, & alios modos quibus serui libertatem acqui-

RESOL. XXV.

An expediat, & sit opus pium concedere seruis libertatem? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 35.

§. 1. **A**D hoc dubium ex Simancha sic respondet Sanchez in *Opusc. tom. 2. lib. 1. cap. 1. dub. 10.* licet iura faueant libertati, ac cum omnes serui hodie stolidi, ac improbi sint, nec pia, nec utilis est, nisi forte serui sint boni, & indolentia sua facile alimenta quærere possunt, aliter enim fiunt otiosi, & fures, ac in carceribus, & fucis vitam finiunt.

2. Et idem Machadus de *Perfello Confessoria tom. 2. lib. 6. par. 7. l. 13. docum. 9. num. 8.* sic ait. Si la donacion de libertad sea causa pia, y tal que deua yzar de los privilegios de las causas que lo son, no consta por Derecho, por lo qual queda dudoso entre los Doctores. Todos conuenien en que lo es, no absoluamente sino quando la libertad se dexa à esclauos virtuosos, y benemeritos della, que por si pueden facilmente buscar su sustento; pero no quando se dexa à esclauos holgazanes, y viciosos, que no sirven para que den en ociosos, y vengian a parar en la herca. Huille, Cuj adde etiam Trullench, in *Decalognis, tom. 2. lib. 5. cap. 2. dub. 5. num. 9.*

RESOL. XXVI.

Serui, quibus modis possint se redimere? Ex part. 7. tr. 7. Ref. 44. aliis 43.

§. 1. **R**espondeo multis modis seruum se posse redimere; Primò ex suo, quando dominus ei concedit aliquid, ut habeat tanquam suum. Secundò, ex aliena pecunia, ut puta si rogatu ipsius alius seruum redimat, vel si ipse seruus ab aliquo pecuniam donatam accipiat ea conditione, ut redimat, vel dono sponte sua aliquid relinquat heredi suo, vel legatario libero ea conditione, ut seruum suum Stichum redimat. Cum autem hoc modo seruus redimitur, non datur ei pecunia, sed domino, quo seruus emittitur, ut fiat liber. Quarto modo potest seruus se redimere nummis ab alio acceptis, ea conditione ut eos illi postea restituat manumissus, & liber esse eius. Quintò, in *l. his qui ff. de manumissionibus* sic legitur, siue ex pecunia, quod ad venditorem pertinet, siue ex aduentu luero, siue etiam amicitia, beneficio, vel liberalitate, vel rogante eo, vel repromittente, vel se delegante, vel in te recipiente redemptus sit, credendum est suis nummis eum redemptum. Satis enim est, quod is qui emptio suum nomen accommodauerit, nihil de suo impendit. Sic ibi. Tunc igitur suis nummis dicitur redimi, quando accepit mutuos nummos ab alio, et se redimat, & manumissus eos restituit ei, qui dedit mutuos, vel illis nummis alius eum redimat, vel ut ipse seruus seipsum redimat. Et hæc omnia docet Azorius *rom. 2. l. 2. c. 3. §. 1. tom. 2.*

2. Sed quia si præ probatum est seruos sibi quando acquirere de illis bonis, dicendum est, potest etiam se redimere.